

ПЛАСТИЧЕСКИЙ ЯЗЫК СОВРЕМЕННОГО БАЛЕТА: АСПЕКТ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ РАЗНЫХ ОБРАЗНЫХ СИСТЕМ

Статья посвящена проблеме поисков нового пластического языка в балетном театре современного украинского хореографа Аллы Рубиной, чье творчество представляет собой результат взаимодействия разных образных систем — музыки (чисто балетной, оперно-балетной, фольк-оперно-балетной, а также вокально-инструментальной), танцевального искусства (классической, народно-сценической хореографии и сложных микстовых форм современного танца), сценографии, драмы, эксцентриады, клоунады, бурлеска.

Ключевые слова: *пластический язык балетного искусства, образные системы искусств, взаимодействие и синтез искусств, балетный театр хореографа Аллы Рубиной.*

Zinich Helen, senior research worker, doctor of philosophy in arts,
Institute of Art studies, Folkloristics and Ethnology of the NASU, Kyiv

THE PLASTIC LANGUAGE OF CONTEMPORARY BALLET: THE ASPECT OF THE INTERACTION OF DIFFERENT IMAGE SYSTEMS

The article deals with the problem of the searches for new plastic language in the ballet art of the contemporary Ukrainian choreographer Alla Rubina whose creative work represents the result of the integration of different image systems — those of music (partly ballet and opera-ballet, folk-opera-ballet as well as vocal and instrumental genera), dancing art (classic, scenic folk choreography and mixed complicated forms of contemporary dance), scenography, dramatic, excentric arts, clown arts, burlesque.

Key words: *the plastic language of ballet art, image systems of art, the integration, the synthesis of arts, the ballet theatre of Alla Rubina.*

УДК 394.48 (437.6)

Лісова О.М., аспірант

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського,
НАН України, Київ

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ САМОДІЯЛЬНИХ КОЛЕКТИВІВ СУЧАСНОЇ СЛОВАЧЧИНИ

У статті розглядаються особливості українських самодіяльних колективів на території Словаччини. Аналізується репертуар фольклорних колективів, сучасний стан і функціонування українського фольклору.

Ключові слова: *фольклор, колективи, співацькі групи, етнічні українці, народна творчість.*

© О. М. Лісова, 2014

У наш час у Словацькій Республіці проживає значна українська діаспора, зокрема на сході країни, на Пряшівщині.

Культурою, побутом і мовою українців з часів їх переселення на територію Словаччини в різні періоди цікавилися українські, словацькі й російські фольклористи, музикознавці, лінгвісти та ін., серед яких: Іван Ріпа, Яків Головацький, Михайло Драгоманов, Іван Верхратський, Володимир Гнатюк, Іван Панькевич, Філарет Колесса, Олександр Духнович, Людвік Куба Юрій Костюк, Іван Чижмар, МиколаМушинка, Андрій Каршко та багато інших.

Нині все більше уваги приділяється процесу взаємодії традиційних і нових форм побутування усної народної творчості в системі сучасної культури. Тому вивчення питань побутування українського фольклору на території Словаччини, а також проблем фольклоризму, зокрема функціонування фольклорних українських колективів є важливим і актуальним питанням.

Мета статті — з'ясувати сучасний стан і функціонування українського фольклору та фольклорних колективів на території Словаччини.

У Східній Словаччині сьогодні активно функціонує понад 10 українських культурних товариств, головним завданням яких є відродження та популяризація української мови, історії та культури. З цією метою організуються і проводяться різноманітні конкурси, конференції, круглі столи, фестивалі, майстер-класи, а також відбувається святкування пам'ятних дат в історії та культурі українського народу.

У щорічних регіональних фестивалях української народної творчості беруть участь і українські фольклорні колективи, серед яких: жіноча співоча група «Лелія» з Гуменного (керівник Міріам Мудрик), «Гуменське тріо» (керівник Іван Мигалич), музично-співочо-танцювальний гурт «Радість». Колективи пропонують своїм глядачам український вокальний, інструментальний і танцювальний матеріал. У селах українців-русинів Пряшівського і частково Кошицького країв діє кілька десятків самодіяльних фольклорних колективів, співацьких гуртів та колективів художньої народної творчості.

Під егідою Союзу українців-русинів діють близько 47 колективів народної художньої творчості, які об'єднують близько 1,5 тисячі членів. Десятиліття поспіль у Словаччині проводять щорічні гучні мистецькі акції загальнонаціонального звучання, такі як, наприклад, Фестиваль драми і художнього слова ім. О. Духновича — свято драматичної творчості українців-русинів Словаччини, що має давню і багату традицію. Фестиваль проводиться у містах Пряшів та Меджилабірці та складається з двох частин: у Пряшеві змагаються читці-декламатори, а в Меджилабірцях — драматичні колективи. За 50 років на фестивалі змагалось понад 2500 читців-декламаторів та понад 300 аматорських драматичних та лялькових колективів. Багатоколективів і читців-декламаторів були квізарозовимиучасникамифестивалю, такі якфольклорнийколектив «Яворина» з Торисок (керівник Домініка Ярошик); «Ялинка» з Вільшавиці (керівник Гелена Бріндзова); «Думка» з Кошиць, драматичний колектив із села РяшівБардіївського округу; колектив з Камійонки «Барвінок» (керівник Мартин Караш), який цього року відзначає шістдесят один рік від часу свого створення.

У кінці травня та на початку червня кожного року триває Фестиваль фольклору українців-русинів Словаччини в селі Камійонка Старолубовнянського округу. У програмі виступають кращі самодіяльні колективи Пряшівського та Кошицького країв. В репертуарі

самодіяльних драматичних колективів переважно твори українських та словацьких авторів. Також для керівників гуртків щорічно проводяться кількадевні теоретично-практичні семінари.

У місті Свиднику, де мешкає значна українська діаспора і функціонує Музей української культури, відзначають свято культури українців-русинів Словаччини, в Гуменному — фестиваль «На крилах мелодій», у місті Снина репрезентують фестиваль духовної пісні. Це свято є загальнонародним, його художній рівень зростає, свідченням чого є такі фольклорні колективи як Православний кафедральний хор із Пряшева, Український народний хор «Карпати» з Кошиць, хори зі Списької Нової Весі, Воронова, Стрпкова, Требішова, Михаловець, «Димітріос» із Порача, колективи з України, Польщі та Сербії. У цих хорах співає багато молоді, що свідчить про перспективність фестивалю в Снині.

Близько тридцяти шести років функціонує Свято народної пісні «Маковицька струна» в місті Бардіїв, тут збираються талановиті діти та молодь, їх учителі та керівники.

Ціта подібні народні свята відбуваються з піснями, танцями, виставками, ярмарками, куштуванням страв національної кухні, спортивними змаганнями та конкурсами. Завдяки зусиллям керівників та учасників світ, вчителів шкіл у селах інсценують календарні і сімейні свята. Метою даних заходів є створення умов для спілкування між собою українців регіону. На святах широко представлено народну культуру і обрядовість українців, як у репертуарі фольклорно-етнографічних, вокальних і танцювальних колективів, так і окремих виконавців.

Місто Пряшів називають культурною столицею українців-русинів Словаччини. Тому унікальність українських фольклорних колективів Словаччини полягає у поєднанні їх українських елементів зі словацькими. Так, виконавці живляють не літературну українську мову, а лемківську говірку, а їх народні строї подібні до словацьких, як і специфічний ритм чардашу.

Один з кращих колективів Пряшівщини — молодіжний ансамбль «Весна», у якому згуртувалася молодь пряшівських українських середніх шкіл. Ансамбль «Весна» створений Левком Довговичем у 1956 році, окрім хору, оркестру та танцювальної групи, мав драматичну секцію. Цей гурт за шість років існування дав понад 150 концертів, після чого припинив свою діяльність. У 1967 році у Кошицях Л. Довгович заснував молодіжний драматичний колектив, який під назвою «ДУМКА» (Драматичний Український Молодіжний Колектив Аматорів) функціонує по сьогодні.

На хвилі політичної відлиги половини 80-х років у 1985 році у Кошицях засновано український мішаний хор «Карпати», який невдовзі став кращим українським хором тогочасної Чехословаччини. Хор під керівництвом Л. Довговича діє й досі при Регіональній раді Союзу русинів-українців Словаччини в Кошицях. Хор «Карпати» протягом 20 років відспівав понад 350 концертів (головні під супровід молодіжного оркестру «Музика! Овеналіс») у Словаччині та у сімох країнах Європи. Крім концертної діяльності, хор «Карпати» проводить і широку суспільно-культурну роботу з метою показати народні традиції українців-русинів і мультинаціональній громадськості міста Кошице, доказом чого є 19 річників «Маланчиних вечорів», 10 новорічних концертів та 3 річники Різдвяних концертів. Діяльність хору була оцінена в 1992 році премією міста Кошице, Срібною медаллю Міністерства внутрішніх справ Словаччини й

призначенням звання «Український народний аматорський хор» Міністерством культури й туризму України.

Пряшів славиться також фольклорним колективом «Карпатянин», який діє при Центральній раді Союзу русинів-українців СР. Його репертуар охоплюють лемківські танці, малознані в Україні лемківські пісні, відтворення перебігу лемківського весілля та інсценізації вистави «Довбуш». Визначним в репертуарі колективу «Карпатянин» є інсценізація поеми Тараса Шевченка «Наймичка», в якій оспівується матір, як образ рідної мами і України водночас. Матір, яка заради щастя сина, віддає усю свою любов. Саме батьки, дідусі та бабусі спонукають сьогодні своїх дітей та онуків вивчати і шанувати у Словаччині українську мову і культуру і це у час активних асиміляційних процесів.

Високий професійний рівень демонструє чоловічий хор «Русинія» з міста Гуменне. Попри те, що колектив розпочав свій творчий шлях лише три роки тому, він здобув заслужену славу і широке визнання як удома, так і за кордоном. «Русинія» репрезентує традиційну народну культуру русинів Словаччини — в історичному минулому жителів Підкарпатської Русі. Любов до народної пісні об'єднала студентів, інженерів, менеджерів, учителів, селян — усіх ентузіастів цієї благородної справи, хто не мислить своє життя без пісенної творчості. Як відзначив засновник хору Ладислав Федич, колектив покликаний зберігати й популяризувати народні русинські та українські пісні. Хор орієнтується на збирання і запис народних пісень, виконання їх в автентичній манері.

У м. Кошиці при Регіональній раді Союз русинів-українців Словацької Республіки працює чоловіча співацька група «Поляна». Гурт працює при Регіональній раді СРУСР в Кошицях під керівництвом Ярослава Дирги. Репертуар «Поляни» відомий своїми колядками, зокрема найпопулярніші: «Лікуючи» і «Ой, сталася новина», «На різдвяні свята».

В північно-східній Словаччині функціонує вокальний дует — Петрашовські Микола і Наталія. Репертуар дуету налічує фольклорні і національні пісні на українській, словацькій та русинській мові.

В 1993 році Микола і Наталія Петрашовські стали переможцями конкурсу народних співаків званих «Zemplinšpiva i hutori» у Гуменному. У 1996 Микола і Наталія Петрашовські стали лауреатами фестивалю української пісні, який проходив у місті Гуменне на Словаччині. У 2005 стали лауреатами конкурсу «Пісні мого роду».

Серед альбомів дуету: «Парібчїня моє» (1995); «Так мало» (2000); «За кам'яним мостом» (2002).

В Братиславі діють Словацько-українське товариство, що працює від 2001 року, та Музично-драматичний ансамбль ім. Тараса Шевченка. Ансамбль ім. Т. Шевченка функціонує від 1971 року в Братиславі. Спершу це була Студія М. Лисенка, далі Клуб Києва, а від 1984 року — Музично-драматичний ансамбль ім. Т. Шевченка, єдина аматорська опера в Чехословаччині. Серед основоположників і керівників ансамблю: Юрій Шерегій, Марія Ройко, Юрій Данко, Михайло Мольнара, Василь Гренджі-Донскогий. Діяльність ансамблю швидко завоювала собі популярність. Під назвою «Шевченківці» він гідно репрезентує національні меншини в Словацькій Республіці.

Активно розвивається Піддукланський український народний ансамбль у Пряшеві, який став потужним культурним центром українського життя у Східній Словаччині. Пряшівський Піддукланський ансамбль як професіональний ансамбль пісні і танцю існує від 1955 року: до 1989 року як складова частина Українського національного театру

під назвою Піддуклянський український народний ансамбль (ПУНА), від 1989 року — під назвою Піддуклянський умелецький людський субор (ПУЛБС). В 2002 році він відокремився від Театру ім. О. Духновича (колишнього УНТ) і став самостійним художнім ансамблем, частково фінансований Пряшівським самоуправним краєм. Ансамбль складається з хору, оркестру і танцювальної групи.

Піддуклянський український народний ансамбль збирає, досліджує і популяризує музичний, пісенний і танцювальний український фольклор. В репертуарі колективу пісенні й танцювальні твори народів Чехословаччини та Радянського Союзу. Ансамбль був заснований з метою збереження й пропагування фольклору українців-русинів Словаччини. Це послання колектив виконує по сей день і при зміні назви.

До репертуару ансамблю входить програма «Зачаровані поглядом» (режисер та хореограф Володимир Марушин), побудована повністю на фольклорі українців-русинів Східної Словаччини у віртуозній стилізації. Під час програми виконуються пісні різних регіонів Пряшівщини, а також демонструються високохудожні танці та побутові сцени такі, як «Прання на потоці», «Лісоруби», «Пастухи», «Весілля», «Весняні хороводи» тощо. Програма відбувається у неймовірно швидкому темпі, традиційних костюмах конкретних регіонів, зокрема Західної Пряшівщини, з використанням найсучаснішої звукової техніки.

Вже п'ятдесят шість років без перерви працює Михайлівський самодіяльний фольклорний ансамбль «Земплін» з Пряшева, з них п'ятдесят років під управлінням сучасного художнього керівника, драматурга, режисера та хореографа Мілана Гвіждяка.

Досі колектив дав 3600 концертів, з них 1100 в 23 державах світу. За 56 років колективом пройшло кілька сотень любителів фольклору, з яких більшість стали професіоналами. В репертуарі колективу пісні, танці й музика з тематикою кохання земплінського регіону, де виражений фольклор сусідніх регіонів — Шариша (Раславіці), Спиша (Старолібовнянщина), Горегроння (Шум'яць) та Закарпаття (Ужгород та Рахів). В програмі виступу фольклор українців-русинів Пряшівщини зображений весільними піснями найзахіднішої частини цього регіону — Старолібовнянщини, Закарпаття — темпераментними танцями «Унгварський чапаш» та гуцульським танцем «Коломийка» у супроводі однойменних пісень з тематикою кохання.

Ансамбль складається з трьох груп — танцювальної (36 членів), співацької (9) та музичної (16). Сучасна танцювальна група це вже дев'ята генерація танцюристів ансамблю «Земплін».

За п'ятдесят десять років свого існування ансамбль дав понад десять тисяч концертів. За цей період його рядами пройшло понад 500 співаків, танцюристів та музикантів. В період найбільшої слави (60-ті роки ХХ століття) ансамбль нараховував понад сто членів і з успіхом виступав не лише в селах і містах Словаччини, але й у Чехії, країнах Західної Європи та Балкану, в Україні, Росії, США, Канаді, Тунісу тощо. Нині його склад знизився на половину (50 чоловік), проте художній рівень колективу ані трохи не постраждав, а, навпаки, зріс, бо майже всі його нинішні члени — професіонали з вищою або середньою освітою.

Слід зазначити, що молодь продовжує традиції старшого покоління. Серед молодіжних фольклорних колективів можемо виділити: дитячий драматичний колектив «Сонечко», який працює при Основній школі в Шариському Ястрабі Старолібовнянського округу, керівник В. Сопко; співацька група молоді із Зубного, керівник Іван Мигалич; дитячий

колектив І освітньої школи у Свиднику, керівник Наташа Яцканина; дитячий фольклорний колектив «Маковичка» із Свидника, керівник Марія Бойкас; дитяча співацька група з Хмельової, керівник Іван Сидор.

Продовжувачами українських традицій є учасники дитячого співацько-драматичного гуртка «Сердечко», який працює при школі імені Тараса Шевченка з українською мовою навчання у Пряшеві. Він був заснований у 1999 році вчителькою музики та української мови й літератури, Іветою Світок. Репертуар гуртка спершу складала творили дитячі українські та русинські пісні. «Сердечко» може похвалитися багатьма нагородами.

Творчість колективів, де учасниками виступає молодь, відрізняється від автентичних фольклорних ансамблів свідомим і цілеспрямованим засвоєнням народних традицій. Народні традиції, що передаються з покоління в покоління, зберігають культурну спадщину, сприяючи формуванню у підростаючого покоління національної самосвідомості.

У цілому на Пряшівщині діє понад 40 українських творчих колективів. Збереження національної культури для наступних поколінь етнічних українців— одна з основних задач фольклорних колективів. Важливе місце в сучасному культурному житті, плеканні народної спадщини і фольклорної традиції регіону належить аматорській творчості сільської місцевості. Нині до неї долучаються нові творчі сили, збільшується кількість колективів, відчутною є підтримка українських товариств краю та засобів масової інформації. Завдяки всім цим факторам українська уснопоетична творчість отримала можливість і надалі функціонувати у культурно-національному колі етнічних українців в іншомовному культурному оточенні.

Таким чином, існування українських фольклорних колективів Словаччини упродовж багатьох десятиліть і поява нових свідчить про збереженість народної української культури краю, подальше існування у вторинній формі фольклорної традиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балушок В. Обряди ініціації українців та давніх слов'ян. — Львів, 1998.
2. Вархол Н. Купальські звичаї українського населення Східної Словаччини // НЗ МУКС. — 1980. — Т. 9. — Кн. 1. — С. 253–274.
3. Гарасим Я. І. Нариси до історії української фольклористики: навч. посібник / Я. Гарасим. — К.: Знання, 2009. — 301 с.
4. Гиряк М. Бібліографія русинських народних співанок і народної поезії виходного Словенська / Михайло Гиряк. — Пряшов: Русинська оброда, 1994. — Ч. I. — 567 с.
5. Гнатюк В. Пісенні новотвори в українськоруській народній словесності / Володимир Гнатюк // Записки НТШ. — Т. 50, кн. 6. — 1902. — С. 1–37; т. 52, кн. 11. — 1903. — С. 38–67.
6. Геровский Г. Народная культура населения Пряшевщины // Пряшевщина. — Прага, 1948. — С. 145–163
7. Колесса Ф. Карпатський цикл народних пісень (спільних українцям, словакам, чехам і полякам) / Ф. Колесса // Sbornikpraci I SjezduSlovanskychfilologu v Praze. — Praha, 1929. — Sv. 2. — S. 93–114.
8. Колесса Ф. М. Фольклористичні праці / Філарет Колесса; упоряд. і вступ. ст. В. А. Юзвенко. — К.: Наук. думка, 1970. — 416 с.

9. Мушинка М. З історії закарпатської фольклористики: вибрані статті / Микола Мушинка. — Пряшів, 1968. — 220 с. (Відбитки з Наукового збірника Музею української культури в Свиднику, № 1 (1965) та № 3 (1967).
10. Мушинка М. Українці Чехо-Словаччини / Микола Мушинка // Українська діаспора. — К.; Чикаго: Ін-т соціології НАН України, Редакція Енциклопедії української діаспори при НТШ (США), 1993. — Ч. 3. — С. 42–47.
11. Мушинка М. Фольклор Пряшівщини в працях українських та російських вчених і сучасний стан його дослідження / Микола Мушинка // Слов'янське літературознавство і фольклористика. — К., 1968. — Вип. 4. — С. 72–89.
12. Мушинка М. До історії збирання українського фольклору Східної Словаччини / М. Мушинка // Науковий збірник Музею української культури в Свиднику. — Пряшів, 1963. — Т. 1.
13. Рудловчак О. До історії вивчення закарпатоукраїнського фольклору і етнографії в 13 та на початку 20 ст. // Там само. — 1976. — Т. 7. — С. 337–386.

Лисовая О.М., аспірант

Інститут искусствоведения, фольклористики и этнологии им. М. Ф. Рильского
НАН Украины, Киев

ОСОБЕННОСТИ УКРАИНСКИХ САМОДЕЯТЕЛЬНЫХ КОЛЛЕКТИВОВ СОВРЕМЕННОЙ СЛОВАКИИ

В статье рассматриваются особенности украинских самодеятельных коллективов на территории Словакии. Анализируется репертуар фольклорных коллективов, современное состояние и функционирование украинского фольклора.

Ключевые слова: фольклор, коллективы, певческие группы, этнические украинцы, народное творчество.

Lisovaya O.M., postgraduate student
NASU, Kyev

UKRAINIAN AMATEUR GROUPS ON THE TERRITORY OF SLOVAKIA

The article discusses the features of Ukrainian amateur groups on the territory of Slovakia. The repertoire of folk groups, the current status and functioning of the Ukrainian folklore are analyzed.

Keywords: folklore, ensembles, vocal groups, ethnic Ukrainians, folk art.